

Eldorado vai romahdus?

Maaseudun Tulevaisuus visioi maaseudun tulevaisuutta

Nokian pääkonttori on kymmenen vuoden kuluttua poistunut Suomesta, mutta kukaan ei enää kaipaa sitä, koska lande ruletaa. Suomen high tech -imago on ilmiömäisellä tavalla onnistuttu yhdistämään luontoimagoon. Luonto on Suomen juttu. Kiinalaiset ja korealaiset miljonäärit erämatkailevat Pohjois-Karjalassa. Japanilaisten suuryritysten kanssa on kehitetty Aurinkokaupunki-konsepti, ja Suomeen rakennetaan kymmeniä pensionaattikeskuksia Kaukoidän eläkeläisille. Maaseutuinnovaatio-ohjelman delegaatiot tekevät markkinatutkimusmatkoja ympäri maailman. Peruskoulusta tulee vientituote. Puusta tehdään ylellisyystuotteita. Uusia maatiloja perustetaan, koska ruuantuotanto Etelä-Euroopassa vähenee kuivuuden takia.

Tältä näyttää suomalainen maaseutu kymmenen vuoden kuluttua – ainakin, jos Maaseudun Tulevaisuuden (MT) luoma skenaario Pohjolan Eldoradosta toteutuu. Tällainen skenaario laadittiin osana MT:n tulevaisuustyötä. Pohjolan Eldoradon toteutumista sellaisenaan ei MT:ssäkään pidetä todennäköisenä, eikä skenaariota täysin tosissaan laadittukaan. Toisaalta yksikään kohta ei ole kokonaan mahdoton. Tämän yltiöoptimistisen kuvan lisäksi laadittiin kuitenkin kaksi muutakin skenaariota: neutraali ja kielteinen.

Neutraalissa mallissa maaseutu kehittyy ”business as usual”. Radikaaleja muutoksia ei tapahdu. Tilojen keskikoko kasvaa, ja jäljelle jäävät suurimmat yksiköt ja erikoistuneet pientilat. Kahtiajako lisääntyy, kun kaupunkien läheiset maaseutualueet menestyvät, mutta erityisesti Itä-Suomessa on paljon autoituvia seutuja. Paikallisia menestystarinoita syntyy, ja lisääntyvä matkailu tuo lisätuloja, mutta mitään turismin kultakaivosta ei löydetä. Kotimaisen energian käyttö lisääntyy.

Kielteinen malli kuvaa maaseudun romahdusta. Yhä useampi maatila lopettaa, koska uudet EU-maat vievät valtaosan maataloustuista eivätkä kuluttajat osta kotimaista. Metsäteollisuus on alamäessä, koska paperiton konttori lopultakin toteutuu, ja lisäksi lehdistö ja mainonta siirtyvät internetiin. Matkailu taantuu, koska uusia houkuttimia ei keksitä. Tieverkko rapautuu. Sähköyhtiöt eivät enää pidä yllä haja-asutusalueiden sähköverkkoa.

Laajennettua innovaatiojournalismia

Skenaario ei ole ennuste, vaan mahdollinen polku tulevaisuuteen. Skenaarioita laativat muun muassa tulevaisuudentutkijat, joilta MT lainasikin idean, kun lehdessä aloitettiin innovaatiojournalismin pilottihanke. Toukokuussa alkaneen hankkeen tavoitteena oli selvittää, tuoko innovaatiojournalismi jotain uutta toimituksen rutiineihin ja uutiskriteereihin. MT:stä koottiin kahdeksan hengen toimittajaryhmä, jonka puheenjohtajana toimi innovaatiojournalismin tutkija Erkki Kauhanen Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksiköstä.

Innovaatiojournalismista on Suomessa puhuttu muutaman vuoden ajan. Itse suhtauduin termiin aluksi epäluuloisesti: ovatko journalistitkin lähteneet mukaan onntoihin innovaatiopuheisiin? Kun innovaatiojournalismia vuonna 2004 rantautettiin Ruotsista Suomeen, yksi innokkaimpien maahantuojien tavoitteista näytti olevan, että journalismi pitää valjastaa edistämään innovaatioyritysten vientiä. Varsin nopeasti havaittiin, että näkökulmaa pitää laajentaa. Alettiin pohtia, vastaavatko mediakäytännöt innovaatiotalouden ja innovaatioyhteiskunnan haasteisiin. Innovaatiojournalismin koulutuksessa Tampereen yliopistolla etsittiin keinoja tulevaisuusnäkökulman lisäämiseksi.

Osallistuin ensimmäiselle innovaatiojournalismin kurssille 2004–2005 ja keväällä 2007 täydennän innovaatiojournalismin opintojani Stanfordin yliopistossa ja osana opintoja työskentelen neljä kuukautta Red Herring -lehdessä San Franciscossa.

Tällä hetkellä innovaatiojournalismissa on kärjistetyksi sanottuna kaksi koulukuntaa. Suppean käsityksen kannattajien mukaan se tarkoittaa innovaatioita ja innovaatioyrityksiä koskevaa uutisointia. Laajemmin käsitettynä se tarkoittaa tulevaisuuden arvioimista monesta näkökulmasta. MT:n pilottihankkeen pohjana oli tuo laajempi tulkinta: innovaatiot ovat yhä tärkeämpi osa tulevaisuuden yritystoimintaa, mutta toisaalta innovaatio ei saa tarkoittaa pelkästään uutta kännykkämallia.



Etsitään mahdollisia tulevaisuuksia

Tutkija Erkki Kauhasen mukaan journalismi on joko tiedostetusti tai tiedostamatta osa yhteiskunnan tulevaisuustyötä. Tästä seuraa, että tiedotusvälineet voivat omalta osaltaan vaikuttaa siihen, millaisena tulevaisuus toteutuu.

Maaseudun Tulevaisuuden tavoitteena on edistää maaseudun kannalta myönteisen tulevaisuuden toteutumista. Työryhmä pohtikin aivoriihirupeamansa aluksi, millaiset tekijät vaikuttavat eri skenaarioiden toteutumiseen. Se löysi yhdeksän muuttujaa.

- 1) Ilmastonmuutoksen toteutumista pidetään lähes varmana. Seurauksia on vaikea ennustaa, mutta ne voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä.
- 2) Globalisaation merkitys on jo nyt erittäin suuri. Maaseudun kannalta tärkeä kysymys on, kuinka moni yritys voi hyötyä globalisaatiosta.
- 3) EU ohjailee maataloutta ratkaisevalla tavalla. Toistaiseksi komissio on viljelijöiden näkökulmasta ollut politiikassaan lyhytjänteinen.
- 4) Venäjän kehitys on Suomelle edelleen tärkeää; onhan maa jo noussut Saksan rinnalle suurimmaksi kauppakumppaniksemme.
- 5) Tulevaisuuden energiaratkaisut tehdään pian. Suurin kysymys on, mitä tankataan öljyn jälkeen.
- 6) Suomen väestö ikääntyy, minkä vuoksi eläkeikää pitää ehkä nostaa. Kuntien rahapula ei lupaa hyvää tulevaisuuden vanhustenhuollolle.
- 7) Maataloustuotanto muuttuu. Ilmastonmuutoksen takia Suomessa tuotetaan ehkä uusia kasvilajeja ja geenimuuntelun avulla kehitetään uusia lajikkeita.
- 8) Metsäteollisuuden kehitys on ratkaisevaa. Suomesakin suljetaan tehtaita, mutta toisaalta puuta myydään enemmän kuin koskaan. Puun energiakäyttö lisää kysyntää.
- 9) Kulttuuriset tekijät vaikuttavat maaseudun kohtaloihin. Arvostetaanko kotimaista ruokaa? Pidetäänkö maaseutua viihtyisänä asuinympäristönä? Yksi huolestuttava merkki on jo nyt nähtävissä: jopa joka kuudes tila on ilman emäntää.



MT 25.10.2006

MT 25.10.2006

Pelkkä aivoriihi toi ideoita

Skenaariotyö synnytti jo alkuvaiheessa spontaanin puhetulvan, joka tuotti nopeasti useita juttuaiheita. Niitä toteutettiin kesän ja syksyn 2006 aikana. Eri-tyisesti lokakuussa ilmestyneessä MT:n 90-vuotisjuhlanumerossa oli monta tulevaisuussuuntautunutta artikkelia.

Valmiit skenaariot eivät vielä tarjoa valmiita juttuaiheita. Ne kuitenkin kertovat, miltä suunnalta tärkeitä uutisia kannattaa etsiä. MT:ssä luotiin skenaarioiden avulla kymmenen juttua tai juttusarjaa, joista osaa alettiin valmistella heti.

Esimerkiksi ilmastonmuutosta alettiin seurata poliittisten puheiden lisäksi aiempaa käytännöllisemmin tutkia, ovatko joidenkin eliölajien levinneisyydet muuttuneet muutoksen aikana. Joulukuussa 2006 alkaneen ja edelleen jatkuvan juttusarjan tavoitteena on, että ns. Pihtiputaan mummulle osoitetaan ilmaston lämpenemisen vaikutukset hänen kotipihassaan. Tietoa kerätään tutkijoilta eri puolilta maata ja ennen kaikkea MT:n lukijoilta – seuraavathan maaseudulla asuvat usein tarkasti vuoden kiertoa. Jotkut pitävät päiväkirjaa esimerkiksi lintujen kevätmuutosta, kasvukauden alkamisesta tai hyönteistuhuhoista. Sarjan ensimmäisessä osassa esiteltiin silloin vielä julkistamaton tieto koivun lehtien puhkeamisen aikaistumisesta. Tietolähteinä olivat Metsäntutkimuslaitos ja Helsingin yliopisto, jotka puolestaan nojasivat suurelta osin maallikoiden luontomerkintöihin. Heistä ahkerin oli emäntä Alma Nordenstreng. Hän piti lähes 50 vuoden ajan luontopäiväkirjaa viime vuosisadan alkupuolella.

Ilmastonmuutos oli yhtenä teemana myös ruuan ylituotantoa käsittelevässä jutussa. Tutkijahaastatteluun perustuvassa artikkelissa kuvattiin tuotannon filosofian muutosta: aiemmin piti tuottaa mahdollisimman paljon ruokaa, nyt tavoitteena on tehdä mahdollisimman hyvä tulos. Tutkijoiden mukaan tulevaisuudessa saatetaan taas palata lähemmäs juuria: jos kasvihuoneilmiö kuivattaa maailman vilja-aitat, suomalaispeltoja tarvitaan tuottamaan ruokaa vaurastuville kiinalaisille.

Maahanmuuttoa puolestaan käsiteltiin jutussa, joka otsikoitiin ”Ulkomaalaisten työntekijöiden määrä lisääntyy maaseudun yrityksissä”. Maaseudun Työnantajaliitto toi jutussa esiin oman näkemyksensä työvoimapulasta, joka on tullut toiseksi ongelmaksi työttömyyden rinnalle. Esimerkiksi marjatiloilille on hankala saada riittävästi poimijoita, koska marjanpoiminta kesätyönä ei enää kiinnosta nuoria. Työntekijöitä saadaan yhä enemmän Virosta ja Venäjältä.

Maahanmuuton seuraaminen on osa globalisaatio-teemaa, johon on Maaseudun Tulevaisuudessa etsitty myönteisiä näkökulmia. Yksi sellainen löytyi Kouvolasta, jonne kiinalaisyrittäjä rakensi logistiikkakeskuksen. Tilat löytyivät vanhasta meijeristä. MT teki aiheesta reportaasin. Viime vuonna China Centerissä toimi vielä 16 yritystä, mutta tavoite on nostaa määrä yli sataan. China Centerin pääomistaja Jiazhu Wang toi jutussa esiin kiinnostavan näkökulman:

keskus perustettiin Suomeen, koska maa on lähellä Euroopan ja Venäjän suuria markkinoita. Yleensä Suomessa on voivoteltu sitä, että markkinat ovat kaukana.

Vanha idea uudessa kuosissa

Kaikissa ideoiduissa juttuaiheissa on pyritty selittämään yksittäistapauksen kautta suurempaa ilmiötä. Tässä ei ole mitään uutta, vaan se kuuluu perinteisesti journalismiin. Uutta on se, että ilmiöitä etsitään järjestelmällisesti, skenaarioiden avulla. Järjestelmällisyys pakottaa ideoimaan ja etsimään aiheita.

On vaikea sanoa yksiselitteisesti, kuinka paljon hyötyä innovaatiojournalismin pilottihankkeesta on ollut. Maaseudun Tulevaisuudessa ei ole laskettu hankkeen tuottamia palstametrejä. Todennäköistä kuitenkin on, että moni työryhmässä ideoitu juttu olisi jäänyt joko kokonaan syntymättä tai se olisi toteutettu vaatimattomampana versiona.

Toinen pohdittava seikka on, mitä lisäarvoa juuri innovaatiojournalismin hyödyntäminen tuo toimituksen rutiineihin. Onhan ilmeistä, että juttujen kehittäminen ryhmässä tuottaa joka tapauksessa uusia ideoita. MT:n kokeilun perusteella voi sanoa, että skenaariotyö tuotti enemmän ja parempia juttuideoita kuin vuosittaisten kehittämispäivien aivoriihet. Vaivaakin nähtiin enemmän, mutta juuri edellä mainittu järjestelmällisyys koettiin hyödylliseksi. Ryhmässä arvioitiin myös, että skenaariotyön avulla pystyttiin aiempaa paremmin ”tekemään” uutisia ja löytämään uusia näkökulmia maailman ilmiöihin, eikä siis vain seuraamaan uutisvirtaa.

Skenaariotyöhön osallistuneet MT:n toimittajat olivat tyytyväisiä hankkeeseen. Kommenttien mukaan jo pelkkä tulevaisuusnäkökulman pohtiminen on saattanut aivot ”uuteen asentoon” ja laajentanut uutisaiheiden käsittelytapaa. Jatkossa skenaariot on tarkoitus ottaa osaksi kehittämispäivien juttuideointia. Skenaarioiden toteutumista seurataan ja niitä päivitetään. On myös harkittu, että päivitystyössä käytetään apuna ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten tutkijoita, virkamiehiä, poliitikkoja tai valistuneita lukijoita.

MT:ssä uskotaan, että skenaarioiden käyttäminen ideointityössä tuottaa suurimmat hyötynsä, kun menetelmä on tullut tutuksi ja koko toimitus osallistuu siihen. Tämä työ aloitetaan keväällä 2007.

Ilkka Luukkonen on Maaseudun Tulevaisuuden toimittaja.